

BUITEN

14^E JAARGANG N^O. 20.

ZATERDAG 15 MEI 1920.

DE ZOOGENAAMDE „DUIVELSKANSEL” IN HET OKER-DAL (HARZ-GEBERGTE).

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE ZOOGENAAMDE „DUIVELSKANSEL” IN HET OKER-DAL (HARZ-GEBERGTE), ILLUSTRATIE	BLZ. 229
KINDEREN DER ZEE (20), NAAR HET ENGELSCHE VAN H. DE VERE STACPOLE	„ 230
HET KASTEEL VAN PIERREFONDS, DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 232—235
DE THEEPLUKSTER, UIT HET FRANSCH VAN MYRIAM HARRY	BLZ. 234
DE PINKSTERBLOEM DOOR K. L. SCHAMP	„ 236
LEIDSCHHE HOFJES, (SLOT), DOOR W. H. DE ROOS, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 217, 236—239
PALTROKMOLENS	BLZ. 238
WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR, DOOR F. ST. MARS, VERTAALD DOOR S. J. BARENTZ—SCHÖNBERG	„ 240
KONIJNTJE, ILLUSTRATIE	„ 240

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff -AMSTERDAM-

KINDEREN DER ZEE.

20) Naar het Engelsch van H. de Vere Stacpoole.

BOEK II.

SCHWALLA stelde veel belang in de nieuwe voorbereidselen en kwam eens binnen om de nieuwe meubels, die van de eenvoudigste soort waren, te zien.

„Wij hebben geen geld om mooie meubelen te koopen”, zeide Magnuss, „en twee alleenwonende mannen hebben niet veel noodig: een bed, een tafel en een paar stoelen zijn genoeg. Wij zullen altijd bezig zijn; den volgenden winter gaan wij een motorboot bouwen.”

„Hier in Skarsstöd?” vroeg Schwalla.

„Ja, het is een plan van Ericsson en hij zal het doen ook. Hij kan alles.”

Zij wilde dit best gelooven. Zij koesterde groote verwachtingen omtrent Ericsson's kundigheden. Zij had het scherpe oog van een vrouw voor den man — niet voor zijn uiterlijk, maar voor hetgeen hij waard was — en zij zag duidelijk den man in Ericsson, zooals zij in Magnuss de vrouw zag. Als zij Ericsson ontmoette, hield ze altijd even stil om met hem te praten; zij gevoelde groote vriendschap voor hem; het scheen haar toe, dat hij een der aangenaamste dingen van Skarsstöd was. Zij rangschikte hem in de categorie waarin haar vader, de Breidifjord en mooi weer een plaats vonden; en Ericsson begon bijna hetzelfde te gevoelen voor Schwalla. Hij had een weke natuur, niettegenstaande zijn oprechtheid en zijn ijzeren wil en het doorzettingsvermogen waar het zaken gold, dat hij van zijn vader had geërfd en dat nu, onder den invloed van het geld, wel een weinig teveel op den voorgrond trad. Dit zachte plekje, was dat, waarin Magnuss woonde, doch er was ook nog een plaats voor Schwalla, en het meisje beviel hem vooral, omdat het geen invloed uitoefende op zijn sexueele neigingen, maar in de categorie viel, waartoe hij Magnuss, kinderen en honden rangschikte — zooals hij bij haar behoorde tot de categorie van den Breidifjord, Gunarsson en mooi weer.

Op zekeren dag werkte Ericsson in het kleine tuintje dat voor het huis lag. Het was maar een klein plekje gronds, waarin niets dan een paar struiken stonden, maar op IJsland, waar nauwelijks een boom groeit, is men dankbaar voor het kleinste groene sprietje; dit wordt in waarde gehouden en een frambozenstruik wordt hier dezelfde eer bewezen, als elders een eik.

Hij richtte zich juist even op, toen hij Schwalla zag, die de straat afkwam; Helgi volgde haar.

Helgi was een jonge blauwvos, haar den vorigen zomer door iemand van de noordelijk gelegen fjorden ten geschenke gegeven. Zij had het diertje opgekweekt met schapenmelk,

de eenige melk, in Skarsstöd verkrijgbaar, en als zij het medenam, volgde het haar als een hond.

Zij stond stil om met Ericsson te praten en Helgi snuffelde wat rond; soms ging hij opzitten, zooals een hondje doet dat om iets bedelt.

„Wel, uw tuintje begint er al aardig uit te zien,” sprak Schwalla. „Waar is mijn neef Magnuss?”

„Hij is aan het visschen met Súrsson en zij zijn met de boot uit. Ik was vanmorgen wat lui. Eigenlijk had ik de droogplaats af moeten maken, maar het begon me te vervelen, die lava-blokken op hun plaats te leggen, daarom ben ik nu maar aan mijn tuintje bezig.”

Zij onderhielden zich eenige oogenblikken; toen ging Schwalla verder in de richting van de kust, gevolgd door het jonge vosje, en Ericsson hervatte zijn werk.

Tien minuten later kwam zij haastig terugloopen; Helgi sprong om haar heen en rukte aan haar rokken toen zij stilstand bij de houten hekken.

„Er is een ijsberg!” riep zij uit. „ver in zee; zoiets moois heb ik nog nooit gezien. Ga er mee naar kijken, maar wacht tot ik Helgi heb thuisgebracht.”

Zij ging haastig heen en Ericsson trok zijn jas aan. Een ijsberg in den Breidifjord is iets zeldzaams. Soms zijn de Huna Flói en de noordelijke fjorden vol van het ijs uit de noordelijke ijszee, maar de Breidifjord en de Faxa-fjord zijn altijd vrij. Eens slechts is het voorgekomen in den vreeselijken zomer van 1695, dat IJsland door het ijs was afgesneden; destijds was iedere fjord vol ijs en het eiland hierdoor geheel omringd, met uitzondering van het schiereiland Snaefellsness.

Toen kwam Schwalla terug en zij haastten zich naar de kust, waar veel menschen, waaronder ook Gunarsson, op de pier stonden. Daar was hij, spierwit tegen het blauw der omgeving, en zag er uit als een schip met volle zeilen. Hij was hooger dan de Fulmar. Evenals een witte wolk een dieperen toon geeft aan den blauwen hemel, zoo gaf dit ijschip een dieper tint aan den Breidifjord.

Gunarsson's zeilboot, welke hij dien morgen had gebruikt, lag aan de landingsplaats gemeerd, en toen Schwalla lang genoeg naar den berg had gekeken, viel haar oog op de boot.

„Ik ga er naar toe zeilen, om hem van dichtbij te bekijken,” zeide zij. „Wie gaat er mee? Vader —”

„Ik heb bezigheden”, antwoordde Gunarsson. „Ik moet naar de nieuwe zalmnetten. Trouwens, het is tijd verknoeien wat je wilt doen, want een ijsberg is niets anders dan een stuk ijs en hij ziet er mooier uit op een afstand.”

„Ik heb er nog nooit een van dichtbij gezien,” zeide Schwalla, „en ik ben niet van plan, deze gelegenheid voorbij te laten gaan.”

„Ik ga met u mee, als u er niets op tegen heeft,” sprak Ericsson. „Ik heb dit oogenblik niets bijzonders te doen.”

„Kom er niet te dichtbij,” waarschuwde Gunarsson, terwijl hij het touw voor hen losmaakte. „Ik heb gehoord dat er dikwijls beren op zijn; het is een bekend feit, dat de ijsbeer die in den Skagafjord aan land kwam, van een ijsberg afkomstig was.”

„Wij zullen voor de beren oppassen,” lachte Schwalla. Zij stootte af en Ericsson zette de mast op; er woei een stevige landwind, welke sterker werd, toen zij verder in zee kwamen.

Schwalla stuurde en lette op het zeil, terwijl Ericsson in het midden had plaats genomen; hij bemerkte dat zij zeilde, alsof het haar aangeboren was, iets wat ook werkelijk het geval was.

Er is niets heerlijker dan voor den wind te zeilen, terwijl er een kalme golfslag is. De wind komt met stormvlagen de Breidifjord binnen en voor den wind zeilen is nogal gevaarlijk indien de boot niet goed wordt bestuurd, doch Ericsson behoefde den stuurman niet te waarschuwen. Zelfs geen der oude zeerobben van den Isafjord, (die zich nogal veel verbeelden) zou Schwalla aanwijzingen behoeven te geven.

Zij voeren den Fulmar voorbij. Het was nu juist de tijd voor het eieren leggen en de Fulmar bood dan ook een eigenaardigen aanblik. Overal op de randen der rotsen zaten de vogels in lange rijen. De laagste rotsranden waren ingenomen door de alken. De alk legt haar ei, dat den vorm heeft van een Jargonelle peer, op de naakte rots; dat het niet wordt vernietigd, is een raadsel, maar zij legt het daar en broedt het uit, evenals de andere vogels die daar rustig zaten in hun wit en zwart pakje en de naderende boot begluurden. Boven de alken kwamen verscheidene rijen van scheermesbekken; daar weer boven, in de holten der rotsen, nestelden papegaaiduikers en daarboven de zee-eiwen.

Schwalla riep de vogels iets toe, toen de boot voorbijgleed.

Deze roep deed Ericsson huiveren.

Het klonk niet als een menselijke kreet, doch als de roep van den eenen vogel tot den anderen. Toch was hij niet rauw, als die der zeevogels, noch zwak als die der vogels van het vaste land.

De alken en scheermesbekken maakten een beweging met de vleugels, alsof de wind onder hun wiekjes blies en een paar kreten klonken tot antwoord, over het water.

„Ik laat hun maar even weten dat ik het ben,” sprak Schwalla.

Ericsson dacht dat zij een grapje maakte. „Bedoelt u dat ze u herkennen?”

„De Breidifjord weet alles, omtrent iedereen,” antwoordde Schwalla. „Vogels vergeten nooit iets. Dezelfde vogels nestelen altijd op dezelfde rots en zoudt u niet denken, dat ze met hun oogjes, waarmede zij mijlen ver over zee kunnen zien, de verschillende booten kunnen onderscheiden? Zij herkennen elke boot en ieder mensch. En zij zeiden tegen elkander: „dat is Gunarsson's boot. Zou Schwalla er misschien in zitten?” — Ziet u, ik neem hun eieren nooit weg — dus waar-schuwde ik hen even.”

„Wel, ze schenen in elk geval te antwoorden,” gaf Ericsson nog half ongeloovig toe. Als echt kind van de zee, nam ook hij verschillende dingen aan, die de menschen van het vaste land verwerpen, ofschoon de sceptische kant zijner natuur hem somtijds deed twijfelen.

„De Breidifjord weet alles omtrent iedereen.” Geen poëzie bevatte grooter waarheid, ofschoon het nog juist zou zijn geweest, indien zij had gezegd, dat de Breidifjord alles omtrent alles wist.

Want de Breidifjord is een samengesteld oog en een samengestelde geest; in de diepten der wateren en daarboven droomt zij en weet zij hetgeen gebeurde in de dagen der Saga's, en diep in deze prachtige watervlakte en door die kristalheldere luchtlagen, leeft hetgeen duizenden jaren geleden gebeurde, nog in de instinctieve herinnering voort, en hetgeen gisteren voorviel, in het herinneringsvermogen van den geest.

Schwalla maakte deel uit van den Breidifjord evenals de vogels, en de vogels, zooals zij; zij hadden haar gekend vanaf haar prilste jeugd en het is een feit, dat hun nimmer falend instinct haar rangschikte onder de tegenstanders van de Burgemeestersmeeuw en de menselijke nestroovers van de kust. Sinds zij zes jaar was, had zij geen nest uitgehaald.

Een groote roofzeemeeuw vloog over hen heen en het meisje aan het stuur deed hem spottend na.

„Eens zag ik hoe een van deze een jongen papegaaiduiker uit zijn nest in een rotsholte trok,” sprak Schwalla. „Zij speelde er mede als een kat met een muis. Ik stond bovenop de rots en riep haar toe op te houden en zij keek op; toen zij mij zag aankomen, pakte zij het jong op met haar snavel en vloog er mede weg. Het zijn gemeene dieren. Zij berooven andere vogels van hun visch, omdat ze te lui zijn om zelf te visschen. Kijk eens naar den Ijsberg!”

Ericsson draaide zich om. Hij had er niet op gelet hoe ver zij reeds waren gevorderd; nu scheen het hem toe, dat zij recht op land aanstuurde en wel op de witte kaap van de een of andere bevroren kust, waartegen de golven spatten. Toen hij zich omwendde, kwam het krijschend geschreeuw der meeuwen tot hem, dat niettegenstaande den wind, hoorbaar was.

Meeuwen volgden den ijsberg en cirkelden er om heen en zagen er op dezen afstand uit als snippers wit papier, voortgedreven door den wind. Zij maakten jacht op den berg en schenen hem te bespotten. Deze witte geest van het hooge Noorden was plotseling in de droomen van den Breidifjord verschenen. Wie weet welke herinneringen hij in haar wakker riep, zoodat de witte zeeraven die hij op zijn weg ontmoette, het duiken naar visch staakten en in een lange rij begonnen te vliegen, alsof de geheele troep aan een draad was geregen, steeds in een cirkel; en de scheermesbekken, oestervangers en kleine alken, stern en papegaaiduikers verhieven tezamen hun klagende stemmen, door de zeemeeuwen voorafgegaan. „Gaaf weg, gaat weg, gaat weg!”

Langs de geheel kust was de ijsberg op dezelfde wijze door iederen fjord begroet geworden. De Sugandafjord, de Onundafjord, de Dyrafjord, de Arnafjord, de Falknafjord en de Patreksfjord, allen hadden hem een leger van vogels gezonden om hem te begroeten, te onderzoeken, er om heen te vliegen en hem toe te roepen henen te gaan.

Men zou zich kunnen voorstellen dat het vogelinstinct in Schwalla er de oorzaak van was dat zij hier naar den berg

was komen kijken; in ieder geval, ze was er evenals de anderen. Toen zij den ijsberg tot op eenige kabellengten waren genaderd, vierden zij den schoot, haalde het zeil neer, en namen de riemen ter hand.

Schwalla zag toe, geheel betooverd

Het ijs, dicht aan de watervlakte, geleeke wel schuim, zòdveel luchtballen waren er in opgesloten. Door de zee was het afgerond en had het vage vormen aangenomen. Dan rees het verder omhoog en vertoonde vormen van gewaden en spitse toppen, grootsch, helder en duidelijk afstekend tegen het blauw van den achtergrond. Andere deelen geleken op aderen, gevuld met blauwe lucht; terrassen in kleuren van aquamarine, streepten over de hellingen, en hier en daar toonde een diepe gleuf het zwarte hart van den berg, alsof zijn ware wezen te voorschijn kwam.

Het geklots en het spoelen van het water over het ijs werd duidelijk hoorbaar, en de meeuwen, die de boot hadden zien naderen, hadden hun gekrijsch gestaakt.

„Ik zou er wel op willen,” sprak Schwalla, „maar aan dezen kant is het onmogelijk. Laat er ons omheen roeien.”

Ericsson deed dit. Het water was hier kalm en effen, de atmosfeer stil en koud. De zon scheen fel op deze zijde van den ijsberg en het was alsof hij bedekt was met bevroren zonlicht. Bijna in het midden, alsof de natuur het voor hen in orde had gemaakt, bevond zich een aanlegplaats, bijna gelijk met de oppervlakte van het water. Zij was niet meer dan anderhalven centimeter lang en een meter breed, doch van dit punt af kon men betrekkelijk gemakkelijk hooger op den berg klauteren.

„Kunt u hier aanleggen?” vroeg Schwalla.

„Zeker”, antwoordde Ericsson.

Schwalla plaatste den wrijfworst en toen zij aanlegden, sprong Ericsson op het ijs en hield de boot in evenwicht, terwijl Schwalla op het ijs stapte.

Er was een klein anker aan boord. Hij dreef een tand hiervan diep in een spleet van den ijsvloer en bevestigde de boot met het ankertouw. Tegenover den kleinen ijsvloer was een diepe spleet welke tot in het binnenste van de rots doorliep, en daar een rechten hoek maakte. De ijsberg welke men als een geheel vaste massa op de zee ziet rondrijven, is dikwijls laag niet zoo massief, als hij eruit ziet, doch vol dalen en diep doorlopende hopen en spleten; deze hopen gelijken op de grotten van het vasteland; zij hebben zelfs stalactites, ontstaan door de waterdruppels van de door de zon beschenen smeltende oppervlakte. De spleet waardoor zij gingen, was vol kleine kanaaltjes waardoor het water naar zee stroomde. Zij gingen de bocht om en nu breidde de spleet zich waaivormig uit en rees zacht hellend, tot een der hoogste toppen van den berg.

De geheele helling baadde in zonlicht, en door een afgebakende geul joeg het water, dat verderop een kleinen waterval vormde en, als diamanten schitterend, opspatte.

„Luister!” sprak Schwalla.

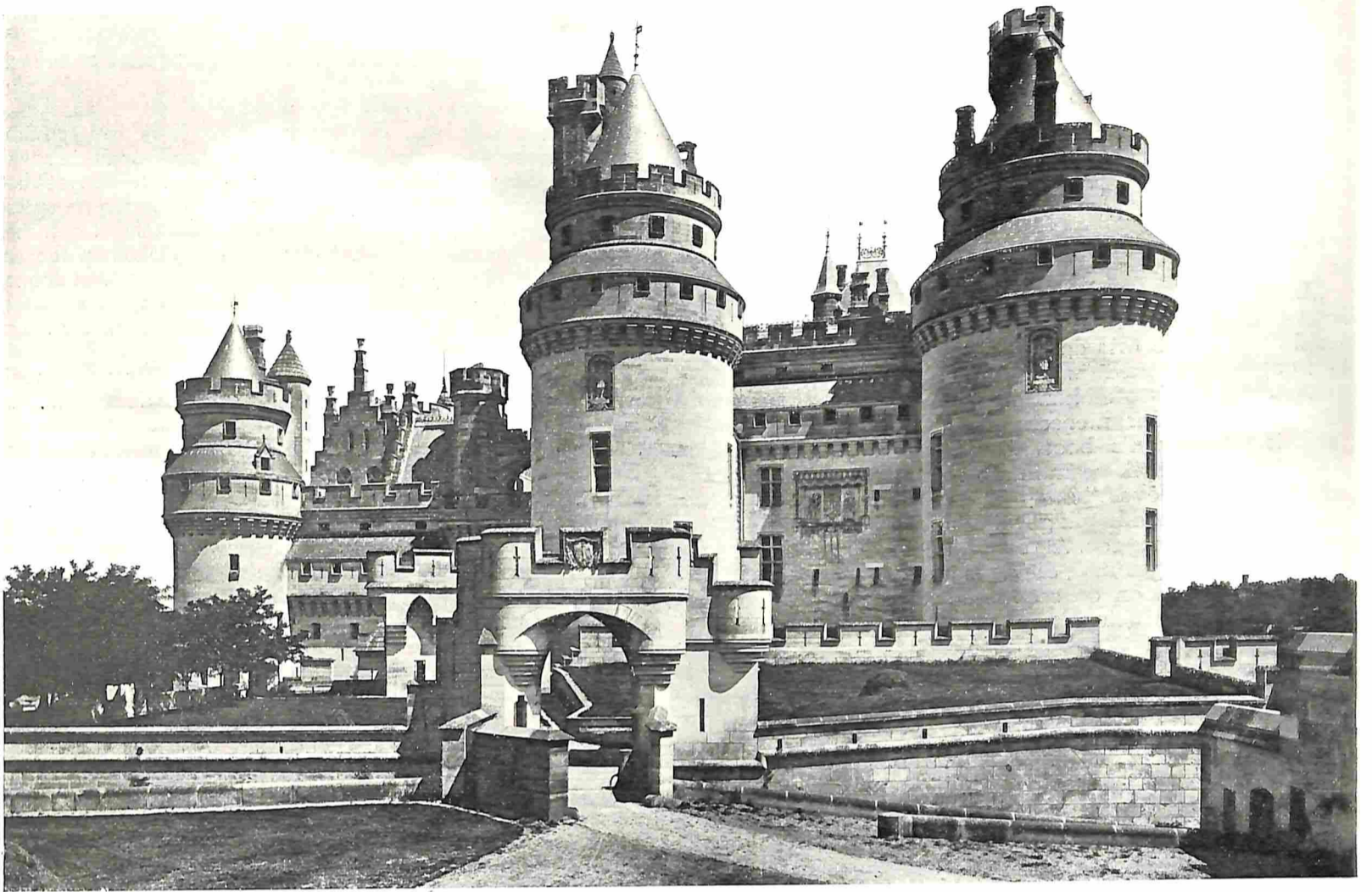
Vermengd met het geklater van den waterval, hoorden zij het spel van de golven op het ijs aan de windzijde, de opening van een grot liep plotseling vol en er weerklonk een geluid, ontroerend, etherisch en vol melodie — de stem van den berg zelve, de stem van het groote kristallen eiland, dat door den vinger der zee werd aangeraakt als een glazen muziekinstrument. Soms hoorde men een „plomp”, alsof een zeehond in het water dook, wat werd veroorzaakt doordat een blok ijs losliet van een der hellingen en neerstortte in de wachtende zee. Het was een der vreemdsoortigste gewaarwordingen om zich in deze glinsterende vallei te bevinden, vol van zonlicht, sprookjesachtige melodieën en geheimzinnige geluiden, en te weten dat men op het water voortdreef.

Zij beklommen de helling zonder moeite en van den top af zagen zij de groote uitgestrektheid van den fjord, zooals nog niemand haar tevoren had aanschouwd, — den Snaefel, de door inhammen onderbroken kust, de eilanden en ver in het Noordwesten, de Fransche visschersvloot en daarachter de IJslandsche booten, zich alles scherp afteekenend tegen den kristalhelderen hemel.

Skarsstöd geleeke slechts een vlek op de kustlijn, Flatey een rots in wazig blauw verschieft, evenals „de Ruiter”, „de Burgemeester”, de Pétrel en de toppen van den Fulmar. En uit die gansche wereld van bergen, fjorden en hemel, uit die verten vol wonderen van schitterend blauw, kwam geen enkel geluid.

Toen zij na een minuut of tien hetzelfde pad naar den ijsvloer afdaalden, bemerkten zij dat hun boot was verdwenen....

(Wordt vervolgd).

HET KASTEEL VAN PIERREFONDS. ZUIDZIJD E MET VOORPOORT.
LINKS DE ARTHURTOREN. OP DEN VOORGROND DE CHARLEMAGNE EN CAESAR-TORENS; TUSSCHEN DEZE DE DONJON.

HET KASTEEL VAN PIERREFONDS.

PARIJS en de Rivièra, veel meer van „la belle France” kennen de meeste bereisde Nederlanders niet; wij constateeren hier slechts het feit, zonder te trachten het nader te verklaren. En Parijs — met niet veel meer dan zijn onmiddellijke omgeving, waaronder Versailles.

De bekoring, die Frankrijks hoofdstad uitoeft, werkt belemmerend op plannen om de hier en daar zeer aantrekkelijke omstreken der ville lumière te bezoeken, met hunne niet geringe bezienswaardigheden. Dat is wel jammer, maar begrijpelijk.

Intusschen is er thans niet heel verre van Parijs iets te zien, waarvan in de eerstvolgende jaren, en waarschijnlijk nog vele jaren daarna, de sombere aantrekkingskracht zóó groot zal blijken te zijn, dat zij die zoo geheel andere aantrekkingskracht van de schoone stad aan de Seine overtreft; wij bedoelen het verwoeste gebied ten noord-oosten van Frankrijk's hoofdstad waar vier jaren lang de geweldigste strijd sinds menschenheugenis werd gestreden, waar een vruchtbare en bloeiende landstreek werd herschapen in een woestenij, en waar geheele dorpen tot onherkenbare puinhoopen werden geschoten.

Zou ons: „verzuimt niet Pierrefonds te bezoeken!” vóór den oorlog zijn geweest als de stem eens roependen in de woestijn, thans is er eenige kans dat men naar ons luistert, als wij aanraden, van Parijs naar het oord der verschrikking te gaan over Compiègne en vandaar, na het beroemde historische slot met zijn fraai park te hebben bezichtigd, door het bosch van Compiègne te rijden of te wandelen — 't is een tocht van 17 K.M. — naar het dorpje Pierrefonds. Van den mooien tocht door het befaamde woud zal men geen berouw hebben, en Pierrefonds, schilderachtig gelegen aan den oever van een meertje, in 't bezit van een badinrichting met geneeskrachtige bron en aardig park, is op zich zelf reeds een bezoek wel waard.

Maar toch niet dáárom in de eerste plaats wekken wij onze lezers op tot 't maken van dezen tocht, die door de meeste eenigszins vermogende Nederlanders reeds gemaakt zou zijn, als de Franschen ook maar eenigszins de moeite geliefden te

doen, welke de Duitschers zich getroosten, om het vreemdelingenverkeer naar de mooiste streken van hun vaderland te leiden. Wie eensklaps, bij het omslaan van een bocht in den weg bij Pierrefonds, voor en boven zich een machtige burcht ziet rijzen, die daar — zooals Busken Huet het zegt 1), als een reus op Klein Duimpje, nederziet op het meertje en het badplaatsje aan zijn voet, begrijpt, wat het „blad der kasteelen” tot deze opwekking bewoog. En waarlijk, men behoeft geen bijzondere belangstelling voor kasteelen te hebben, om door den aanblik van deze steenmassa, met hare acht torens die wel monstertoren uit een fantastische oudheid gelijken, getroffen, ja overdonderd te worden.

„L'architecture est comme une grande histoire écrite en lettres de pierre” 2). En machtig-aangrijpend spreekt zij van ver-ervlogen tijden in dit kasteel van Pierrefonds.

Toch is dit kasteel geen schepping uit het einde der 14e eeuw, zooals de gewoonlijk zoo nauwkeurige Baedeker, die het slot terecht met zijn bekende twee sterretjes als zéér bezienswaardig aangeeft, u wil doen gelooven, maar gebouwd ruim een half eeuw geleden slechts, door een groot geleerde en — zeldzame combinatie — kunstenaar tevens, die zóó was doorgedrongen tot den geest der middeleeuwen, dat hij hem wist te doen herleven, in meer dan een bouwwerk, op dusdanige wijze, dat men aarzelt zijn scheppingen met een „nagebootst-middeleeuwsch” te betitelen. Inderdaad, in 't kasteel van Pierrefonds heeft hij niet de middeleeuwen nagebootst, maar de middeleeuwen zelve doen verrijzen, zóó dat wij op de vraag: „het kasteel van Pierrefonds is dus een modern bouwwerk?” niet anders kunnen antwoorden dan: het kasteel van Pierrefonds is in de 19de eeuw gebouwd op de fundamenten van den grootendeels verwoesten ouden burcht, maar het is er niet minder een middeleeuwsche burcht om. Zoo heeft ook Baedeker misschien gedacht, en dan is zijn zwijgen over den herschepper van dit feudale monument als een stille hulde aan den grooten Franschman, aan wien wij het danken: aan Eugène-Emmanuel Viollet-le-Duc

„Viollet-le-Duc, uit wiens school onze bouwmeester Cuypers

voorkomt, wiens denkebeelden omtrent herstellen van oude gebouwen tegenwoordig vrij algemeen door de deskundigen als onjuist worden verworpen," zullen misschien sommige lezers niet zonder eenige geringschatting denken. We antwoorden hier slechts op, dat als ook wij het navolgen van Viollet-le-Duc bedenkelijk achten, dat hoofdzakelijk komt, omdat er slechts één Viollet-le-Duc is. Quod licet Jovi non licet bovi. „Le génie du maître pouvait rendre acceptables des licences inadmissibles pour tout autre," zegt terecht zijn levensbeschrijver Paul Gout. Zoo kan men tegelijkertijd de tegenwoordige opvattingen omtrent restauratie van monumenten van bouwkunst de beste — of liever, de minst slechte, de minst gevaarlijke — achten, en met den grootst mogelijken eerbied voor Viollet-le-Duc bezielt zijn. 3)

* * *
Het zou zeker niet dwaas zijn iets te vertellen van de geschiedenis van den ouden burcht, op welks plaats in de 19e eeuw het tegenwoordige kasteel van Pierrefonds gebouwd werd, ook als het nieuwe slot een gewoon-moderne schepping ware. Maar het kasteel van Pierrefonds zooals het is, noodzaakt tot eenige uitweiding over den tijd waarin het oorspronkelijk gebouwd werd en zijn verdere lotgevallen, omdat zijn herschepping het resultaat is van een buitengewone kennis der middeleeuwen en hun bouwkunst, neergelegd in de eerbiedwaardige negen deelen van Viollet-le-Duc's „Dictionnaire raisonné de l'architecture française du XIe au XVI siècle," waarin, natuurlijk, meer gegeven wordt dan de titel oppervlakkig zou doen vermoeden, omdat de bouwkunst slechts voldoende verklaard kan worden bij kennis van de heerschende toestanden en verhoudingen in de tijden waarin zij ontstond. En hierom vooral staat Viollet-le-Duc's schepping Pierrefonds voor ons boven het kasteel de Haar, het Nederlandsche Pierrefonds 4), van zijn toch zoo begaafden leerling Cuypers, omdat dit laatste wel artistiek maar niet historisch aannemelijk is, en slechts kan beschouwd worden als een schoone, tot werkelijkheid geworden droom van een schitterend Nederlandsch kasteel, dat zoo had kunnen zijn als . . . ja, als de toestanden in deze landen geheel anders waren geweest. Billijkheids-halve mag niet verzwegen worden, dat Dr. Cuypers een kasteel moest bouwen, dat de gemakken van dezen tijd bood, en daardoor gedwongen werd een kasteel te doen verrijzen, dat, ja, middeleeuwsch was, maar moest schijnen na den riddertijd steeds bewoond en in den loop der tijden veranderd te zijn, een moeilijkheid die wel op bewonderingswaardige, maar toch niet-natuurlijke wijze opgelost werd. Viollet-le-Duc kon op historischen bodem blijven, en, werd zijn kasteel geweldig en schitterend tevens, hij bleef daarbij de werkelijkheid in hoofdzaak getrouw; het kasteel van Pierrefonds is geen gematerialiseerd droombeeld, maar een verrijzenis van het oude kasteel, en onvermijdelijk in details daarvan verschillend, details echter, waaruit ook al weer zóó de geest der middeleeuwen spreekt, dat ze er geweest hadden kunnen zijn, ja, sommige er misschien wel geweest zijn. Dit lijkt zoo op 't eerste gezicht een héél gewaagde bewering, maar dat het dit toch inderdaad niét is, wordt waarschijnlijk gemaakt door het volgende.

Bij de verwoesting van het kasteel in 1616 was een onderaardsch, naar buiten voerend vestinggewelf onder het puin bedolven en in den loop der tijden bedekt met een dikke laag aarde. Viollet-le-Duc had een teekening gemaakt van deze „poterne" zooals ze naar hij vermoedde er zou hebben uitgezien. En toen de puinen waren weggeruimd bleek dat er slechts een zeer gering verschil was tusschen het oorspronkelijke werk en de schets van den bouwmeester. . . .

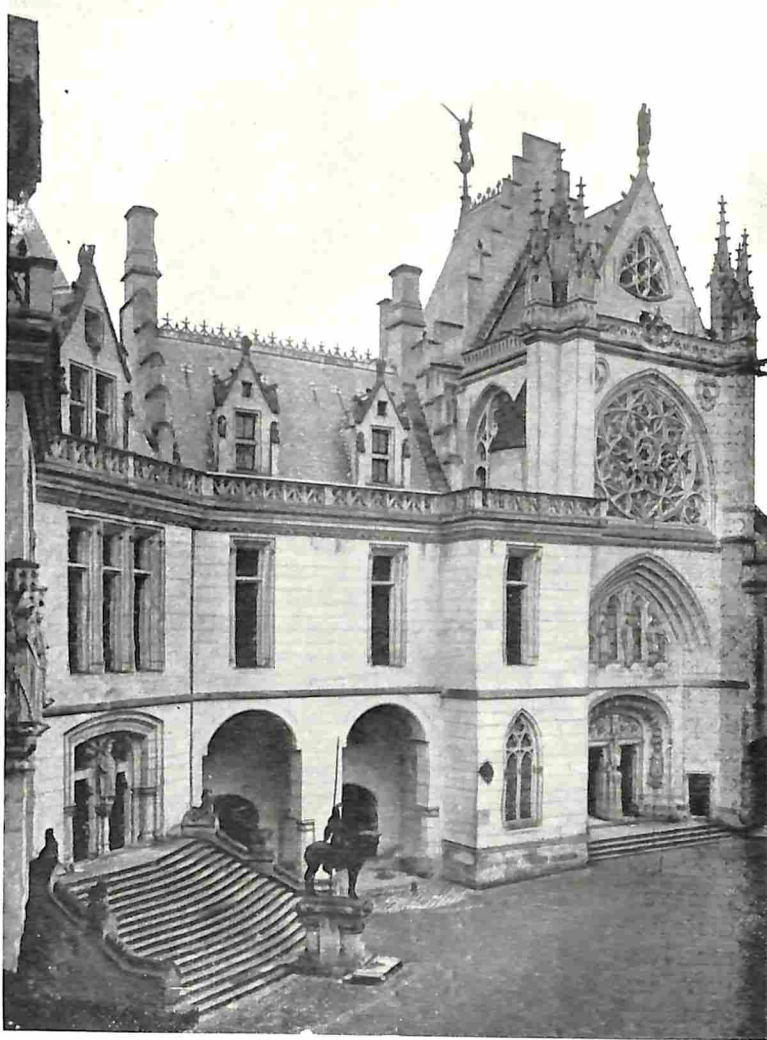
* * *
Het vroegere kasteel van Pierrefonds is gebouwd in de laatste fase van het feodale tijdperk, beginnende met de regering van Karel VI. De adel kon niet meer, als vroeger, vast vertrouwen op zijn mannen; zijn macht steunde voornamelijk op zijn vazallen, op de ridders die aan hem leenplichtig waren en op de beroepssoldaten, die allen door dezelfde belangen verenigd waren. Het kasteel, in deze dagen gebouwd, zoo ongeveer zegt Viollet-le-Duc in zijn „Dictionnaire raisonné", kreeg daarom meer dan vroeger militaire beteekenis en sterkte, en zijn verdedigingsmiddelen werden, slechts door beroepskrijgers gebruikt, volmaakter. Het kasteel was niet meer een bescherming voor het land, maar een toevluchtsoord voor een bevoorrechte klasse, die weet dat van alle zijden de vijand loert om haar macht afbreuk te doen.

Het is in dezen tijd, dat Lodewijk van Orleans, tweede zoon van Karel V, eerste hertog van Valois, en geboren in 1371,

HOOFDINGANG VAN 'T KASTEEL VAN PIERREFONDS.

het plan vormt een aantal sterkten te bouwen en daaronder ook een bij Pierrefonds, op de uiterste punt van 't voorgebergte en dus van drie zijden moeilijk te genaken. Om begrijpelijke redenen gaf hij aan deze ligging, waarbij geprofitteerd werd van de natuurlijke hellingen, de voorkeur boven die van

{ HET KASTEEL VAN PIERREFONDS. HOEK VAN HET BINNENPLEIN.

LINKS DE OPGANG TOT HET KASTEEL (SOLDATENVERBLIJVEN) { MET, STANDBEELD VAN LODEWIJK VAN ORLEANS, RECHTS DE KAPEL.

IN HET DORP PIERREFONDS.

de oude Tcheng zelf Ty-May naar zijn kostbaar veld. In die omheining, beschut achter een bamboegordijn, verspreidden nietige, verwrongen heestertjes hun geurige, tot keizersdrank bestemde knoppen. Kleine, sierlijke pagoden verhieven zich aan de vier hoeken der schutting, en het meisje, teer in haar witte kleeding, geleek een kind-priesteres in een poppentuin.

Overigens beschouwde men haar gedurende den pluktijd bijna als een heilig persoon. Zij leefde afgezonderd van de anderen; men zorgde er voor dat zij geen weduwe, geen zwangere vrouw of vleermuizen zou tegenkomen; zij voedde zich uitsluitend met vruchten en bloemen en zij sliep in een huisje doorzichtig als een lantaren.

Hachim, de zoon van den eigenaar, moest den keizerlijken oogst bewaken, terwijl hij zijn verslag in orde maakte — hij behoorde bij het penseelen-woud. Hij hurkte dus met zijn inktpot en een rol papier onder de schaduw van een bamboeplant. Maar, in plaats van te werken, of de theeranken te tellen, volgde hij met den blik de slanke gracie van Ty-May, wier vingers als vleugeltjes tusschen de knoppen fladderden. Zij ging heen en weer, nu eens op haar teenen, dan weer half geknield, en de tooversteen van haar armringen straalde aan haar polsen; de amuletten voor een goeden oogst tinkelden in de zon in parelmoeren glans. Het roode koordje van haar korfje trok een bloedstreep op de blankheid van haar hals, en de jonge dichter vergeleek de drakenborduurster met een terdoodveroordeelde libel, die haar doodendans danst voor de bleke, geurige planten.

En terstond begon hij te schrijven.

Stijlfiguren, zinbeelden, stafrijm, assonanties, verschenen op het papier en de zinnen rytmeerden zich op Ty-May's harmonisch beweeg.

En 's avonds, toen de plukster haar oogst voor hem uitstrooide, wierp hij zijn papierrol in het ledige korfje en maakte zich verlegen uit de voeten.

De volgende dagen dichtte hij nog steeds en zij nam den poëzie-oogst mede op den bodem van haar korfje.

Op zekeren nacht ging hij langs het vertrek van het meisje; door de doorschijnende paneelen zag hij haar over zijn verzen gebogen. Met de toppen van haar teere vingertjes streefde zij de zwarte letterteekens; maar Hachim bemerkte ook dat zij ze van links naar rechts bekeek.

— Waartoe dient het dat ik schrijf? sprak de jongeling tot zich zelf, „als Ty-May niet eens kan lezen?“, en hij dichtte niet meer.

Maar, hoewel hij haar niet meer vergeleek met alle vogels en alle betooverende bloemen, des te meer keek hij naar haar en hoe meer hij haar zag, des te werkelijker en begeerenswaardiger scheen zij hem toe. Om aan de verleiding te ontkomen, sloot hij dan de oogen, en dan zag hij haar toch nog. Maar, hij hoorde haar vooral, en hij voelde haar aanwe-

zigheid. Hij hoorde haar in het bladerengeritsel, hij ademde haar in de zoetrokige theegeur van een jong lichaam.

En onder de bamboe, in de keizerlijke omheining, kwamen als een roes door zijn ziel, zacht aanrakende schoonheid en balsemgeurige visioenen.

Ter eere van het feest van den theepluk, had Tcheng, voldaan over den oogst, den pluksters en plukkers een nieuw kleed geschonken. Maar Ty-May gaf hij een gewaad van stijve zijde en een gouden speld voor het haar.

Draak-vlaggen en bloemslingers versierden de pagode, waar de god van het geurige blad, goedmoedig naar zijn rond buikje en naar de groene kransen grinnikte.

De mannen en vrouwen trokken hem in dubbele haag voorbij onder het aanbieden van een kop van de nieuwe thee. Ty-May droeg in een leemen pot de keizerlijke thee. Met haar hartvormige beschilderde lippen, op iedere wang een rond, vuurrood plakkaatje, geleek zij een bruid in haar wijd uitstaand kleed.

Hachim vond haar mooier dan alle mogelijke metafers. Maar eensklaps zag hij zijn vader. Hij keek ook naar haar met half geloken oogen en kwijlenden mond. Toen verdween de vreugde van den zoon, en hij voelde zich plotseling zóó ongelukkig, dat het hem leek of eensklaps de geschilderde rozen op de meisjeswangen verlepten en of de leemen theepot in gruis lag voor het altaar.

Hij nam geen deel aan de feestelijkheden. Hij doolde rond op de verlaten, donkere heuvels, toen betrad hij den kostbaren tuin. De knoppen murmelden niet langer; de struiken strekten hun naakte takken uit; een geur van doode bloemen maakte de lucht wee.

In de verte hoorde hij het geklap van voetzoekers en het miauwend gezang van de speelmannen op hun schragen. Elk uur klonk de gong der pagode; maar voor de eerste maal brachten de heilige klankgolven Hachim niet de gewenschte rust.

Toen de nacht aanbrak en de stilte kwam, ging hij de hoeve weer binnen. Hij kwam de kamer der plukster voorbij en zag Ty-May's schaduwbeeld afgeteekend op den papieren muur. Hij stond stil om het te streelen. Zij had hem ook ge-

FABELDIER OP DE BORSTWERING VAN DE TRAP AAN HET BINNENPLEIN VAN HET KASTEEL VAN PIERREFONDS.

zien, en op dezelfde hoogte leunde zij tegen het paneel. Langen tijd bleven zij zoo staan, tegen elkaar gedrukt, gescheiden door het papieren beschot. Hij meende haar satijnen huid te voelen; de warmte van haar lichaam maakte hem dronken.

— Zustertje," sprak hij. „Morgen ga ik met uw thee in mijn jonk naar Peking. Blijf nu niet hier, ik smeeek 't je. Ga ook weg. Ga terug naar je grootouders' sampan, ga weer je gouden draken borduren. Borduur gouden draken voor je bruiloftskleed, mijn zustertje lief, want binnen een jaar zal ik terugkomen en je zult mijn vrouw worden. Wil je dat wel zustertje?"

— Broeder, mijn beminde broeder, morgen ga ik heen. Over een jaar zal ik je met mijn sampan en mijn bruidskleed op de groote gele rivier tegemoet varen."

— Ty-May, mijn bruid voor den nacht die ons hoort en de maan die ons ziet, Ty-May, reik me uw lippen opdat ik uw ziel inadem."

En, met den gouden haarpen, haar door den ouden Tcheng geschonken, scheurde Ty-May het papieren venster door en reikte door den scheur hem haar hartvormig geschilderde lippen toe.

Elf manen later kwam Hachim weer met zijn jonk. Maar aan den ingang van den stroom zag hij niet de sampan van zijn bruid.

Hij vroeg er alle roeiers naar: niemand wist iets van haar af. Maar eindelijk zei een oude veermansvrouw:

— Ze heeft haar drijvend hutje ingeruild tegen een paleis op den heuvel. Vroeger plukte zij de thee, nu drinkt zij ze."

— En haar ouders?"

— Dood en vereerd."

— En haar sampan?"

— Ik stook er mijn water op."

— En haar gouden draken?"

— Weggevoegen! Ha, ha! ha!"

Verslagen keerde Hachim naar zijn vaders huis terug.

Weer dreven heimelijke geruchten en zachte geuren over de vlakke. De pluksters waren in de plantage verspreid en de jonge man ging langs de omheining, maar binnen trad hij niet.

Zijn vader gaf ter eere van zijn komst een groot feest.

Hij had muzikanten en zangeressen doen komen, maar Hachim bemerkte niet eens, dat zij zijn eigen gedichten zongen die hij onder de bamboe gemaakt had. Hij luisterde naar een andere stem, die hij van uit het vrouwenvertrek meende te onderscheiden, een stemmetje, dat hem aan het geritsel der bladeren en de bloem van een ontloken mond op een papieren muur herinnerde.

Dien nacht sliep hij niet. Iets riep hem naar het veld van den keizer. Hij ging er heen.

Hij herkende het nauwelijks. . . . Tusschen de nietige, verwrongen heesters verhief zich een dubbele tombe, groot en statig. Een teere gedaante, in 't wit gekleed, lag er weenend voor geknield.

Hij naderde om het grafschrift te lezen. De gedaante wendde zich om en bij het licht der sterren zag hij Ty-May.

Met open armen snelde hij naar haar toe; maar zij week achteruit; even bemerkte hij dat zij gouden ketenen en kleeren van een bijvrouw droeg.

Zijn armen vielen terug. Zij zagen elkander langen tijd treurig aan. Eindelijk verhief zij haar vingers naar het opschrift van de tombe en hij las dat zij zich aan zijn vader

had verkocht voor een grafmonument voor haar grootouders. Hij vatte haar hand en zij zetten zich neer op de trappen tusschen de steenen lotussen. En voor de poort van dien bebloemen pralenden dood, peinsden zij over de bitterheid van hun bestaan.

De herfstmaan was boven den heuvel opgekomen; de theeknoppen verbleekten als nevelbloemen; een zuchtje bewoog de bladeren.

Hachim zei tot Ty-May:

— Weet je nog wel, zustertje, den eersten dag toen je keizerlijke plukster was? In plaats van die gouden halskettingen droeg je toen maar een rood koordje, en ik vergeleek je bij een ter dood veroordeelde libel, die haar laatsten dans danst voor de bleeke, geurige planten!"

Beiden schreiden zij; maar zij wisten dat de levenden den dooden de opoffering van hun geluk verschuldigd zijn; en zij onderwierpen zich in gelatenheid.

Uit het Fransch van
MYRIAM HARRY.

DE PINKSTERBLOEM.

INDERDAAD herinnert de Pinkstervreugde aan de Floralia der Romeinen, de lentefeesten ter eere van de godin Flora. Ook toen was men gewoon zich met bloemen op te schikken, en te bekransen, zooals wij bij Publius Ovidius vermeld vinden:

Dan pronkt men overal met kransjes,
net gebreid:

Dan wordt de rijke disch bestrooid
met versche rozen.

Vroeger jaren was bij ons de Pinksterbloem de kroon der Pinkstervreugde. Het bekoorlijkste meisje werd daartoe uitgezocht en ten troon verheven; maar van lieverlede is ze van haar voetstuk afgedaald en van een koningin een karikatuur, een bedelares geworden. Volgens ter Gouw moet dat verval reeds in de 17e eeuw begonnen zijn. Wie zich de Pinksterbloem in haar vollen luister voor oogen wil stellen, hij leze Tennyson's „Call me early" door van Lennep vertaald:

O, roep mij, moederlief, bij d'eerste
scheem'ring op!
O, morgen is 't een blijde dag, dan
stijgt mijn vreugd ten top;
Geen schooner is er, moederlief,
geen schooner ooit geweest,
Want morgen ben ik Pinksterbloem,
en koningin van 't feest.

Het mooiste meisje werd dan met bloemen getooid, de deur harer woning met kamperfoelie bekransd, haar pad met madeliefjes en boterbloemen bestrooid, terwijl de jongelingen wedijverden om haar gunst. Moeder was trotsch op zulk een dochter en grootmoeder vertelde aan haar kleinkinderen, dat ze ook eens Pinksterbloem geweest was. Zooals ik zeide begon de glorie reeds in de 17e eeuw te tanen en werden er liedjes bij gezongen, die nu niet juist stichtelijk genoemd konden worden.

Te Schermerhorn stond de Pinksterbloem op een burrie, door vier meisjes gedragen. Zij was omhangen met twintig zilveren tuigen, tien zilveren bellen, drie beugeltasschen en vijftwintig barnsteen of bloedkralen kettingen; zij droeg in de rechterhand een zilveren kommetje om daarin de giften te ontvangen, en in de linkerhand een zilveren bel, waarop ze floot, terwijl de giften der omstanders haar toestroomden. Al die mooie dingen werden bij de burens geleend.

Foto C. Steenberg.

LEIDSCHHE HOFJES.
HET MEERMANSHOF. POMP OP DE
BINNENPLAATS.

Foto C. Steenbergh.

LEIDSCHÉ HOFJES.

HET MEERMANSHOF. GEVEL AAN DE BINNENPLAATS.

Het Pinksterloopen werd in Amsterdam verboden in 1612, te Enkhuizen in 1616, te Haarlem in 1635. Te Arnhem stond er een boete op van een goudgulden voor ieder kind, dat den „ciertak" begeleidde. 't Heeft niet geholpen, zooals Klaas Bruin typisch opmerkt:

't Gemeene volk laat zelden iets door dwang.

Te Purmerend, in de Beemster en in de Zijpe liet men de weeskinderen als Pinksterbloemen rondloopen en Le Franck van Berkheij vertelt, dat men te Leiden gewoon was aan de weezen-Pinksterzangsters een koekje met een stuiver uit te deelen. Soms was er in den stoet een kroondrager, die de Pinksterbloem, als koningin van 't feest, een versierd hoepeltje op 't hoofd zette. Elders was er een ezel bij, die een paar versierde manden droeg, waar de Pinksterboog op rustte. In Berg-en-Dalgaat de Pinksterbloem in 't wit gekleed met kransen van gele bloemen omhangen, en van meisjes met korfjes vergezeld. In Amsterdam was in 't begin der 18e eeuw de Pinksterbloem al ingekrompen tot een klein kind in een wagentje.

Op Marken trekt men bij feestelijke gelegenheden, maar voornamelijk op Pinksteren, de kleeren zijner voorouders aan. Die kleedingstukken zijn soms honderde jaren oud en men zou liever armoede lijden dan zich van die goederen te ontdoen. De waarde, die de eilanders er aan hechten, is zóó groot, dat in 1869 op een boelhuis een hemd vijfendertig gulden heeft opgebracht.

Behoort de Pinksterbloem vrijwel tot het verleden, de Pinkstervreugde bloeit nog in volle fleur en in allerlei vormen, waarvan het Pinksterrijden in versierde sjeezen of tilburies een belangrijk deel uitmaakt.

K. L. SCHAMP.

LEIDSCHÉ HOFJES.

(Slot).

HET hof Meermansburg aan de Oude Vest, in de wandeling kort-weg Meermanshof genoemd, gaat algemeen door voor de rijkste stichting op dit gebied in de stad Leiden. De gevel die men hiernaast ziet afgebeeld, eenvoudig maar toch voornaam, is typeerend Hollandsche Renaissance van het einde der zeventiende eeuw. De middendeur wordt bekroond door gebeeldhouwde wapens en een schild, dat in ineengestregelde letters het opschrift Meermansburg vertoont. Zij geeft toegang tot een ruime, witgepleisterde vestibule, waarin we aan weerszijden een bruin houten getimmerte aantreffen. Vroeger werd dat ter rechterzijde gebruikt als lijkenkamertje, waar de overleden bewoners van het hofje werden gebracht om er te toeven, tot zij grafwaarts gedragen zouden worden. Links in de vestibule is een groot polychroom houten wapenschild met blazoën en helmteeken van het geslacht Meerman opgehangen. Het hof

heeft in hoofdtekken nog geheel den origineelen vorm behouden. Rechthoekige paden loopen er van elk der vier zijden naar het centrum en komen daar samen in een vierhoek rondom de monumentale pomp van hardsteen, duidelijk weergegeven op onze afbeelding op blz. 236. De Meerman, die het kopstuk vormt, gewapend met het zwaard der gerechtigheid en het schild des Geloofs, gedekt door den helm der Zaligheid, zooals de Petrus van het Hof U zelfbewust zal verkondigen, herinnert aan Martens Ruijckhaver Meerman, in leven „bewinthebber van de Oost-Indische Compagnie ter Camere tot Delft," den aanzienlijken stichter van dit eveneens aanzienlijk Hof. Het heeft er inderdaad den schijn van, dat de glans van zijn vroegere grootheid de eeuwen door afstraalde op de bewoners van zijn stichting.

Zoo vinden wij o.a. vermeld, dat een van de hofjesdames met den titel van Mevrouw werd aangesproken en dat zij bij testament haar theeservies aan het stedelijk museum de Lakenhal vermaakte. Acht en twintig huisjes liggen om de stille binnenplaats, opgesierd door boomen, heesters en grasranden, waaruit in het mild seizoen kleurige bloemen opkijken naar den zonnigen hemel.

In het familiehuis aan Uw rechterkant, vindt een heel gezin huisvesting. De gevel, aan de achterzijde van het plein waarvan een afbeelding als illustratie aan den tekst van dit artikel is toegevoegd, heeft in het midden een aardige houten versiering, die uit den aanvang van de achttiende eeuw dateert.

Rechts in de vestibule geeft een deur toegang tot een houten wenteltrap die U naar de regenten-kamer voert. In dit

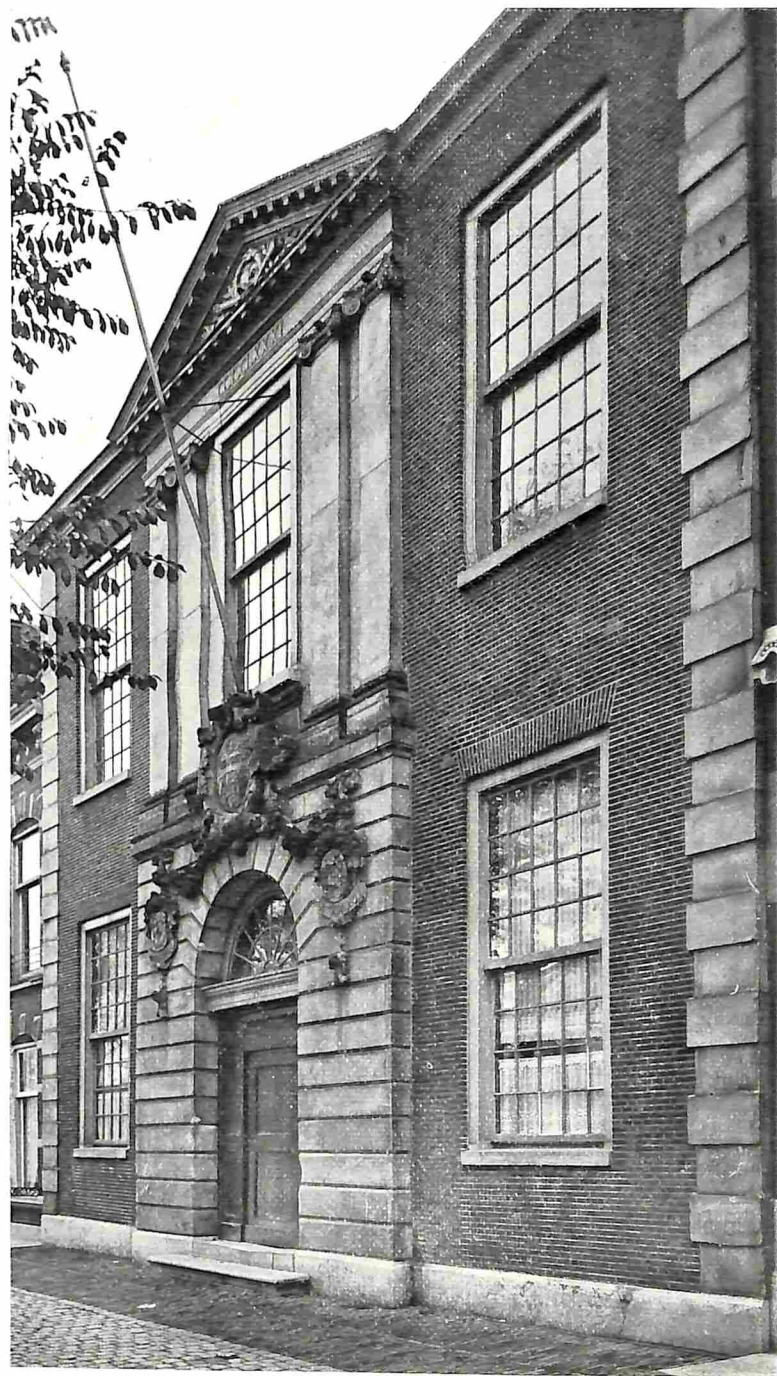

Foto C. Steenbergh.

LEIDSCHÉ HOFJES.

GEVEL VAN HET MEERMANSHOF AAN DE OUDE VEST.

ruime, statige vertrek, met een in rood en groen en eikenhout deftig gehouden stoffeering, bevinden zich, zooals de stichtingsacte van 1681 heeft voorgeschreven, de portretten der familie Meerman. De heer G. Knuttel Wzn. stelde een beredeneerde catalogus van deze interessante collectie samen, die in den 32sten jaargang van het tijdschrift „Oud-Holland,” in de 3e afl. van 1914 werd gepubliceerd.

Het mocht den fotograaf met veel moeite gelukken een exemplaar uit deze schilderijenverzameling, dat door zijn rijk coloriet en knappe techniek beide in het bijzonder de aandacht trekt, met goed gevolg te reproduceeren. (Zie de afb. hieronder). Het is een stuk werk uit de Hollandsche School, dat in den juist genoemden catalogus als volgt wordt beschreven:

„Portret eener jonge Vrouw. Zij is iets naar links gewend en ziet den beschouwer fijn glimlachend aan. Het haar, over het voorhoofd kort geknipt, met een tooi van parelen en bloemen, het geel gebloemde witte kleed met groene, gestrikte ceintuur, de breede platte kraag in drie lagen met kant omzet, de loshangende bleek-vermillioen rooden mantel over haar rechter schouder en arm geworpen, geven aan dit zeer lichte en kleurige portret iets wereldsch. Op haar linkerarm, eenigszins eigenaardig gebogen, zoodat zij hare handrug met de vingers naar boven in de zijde drukt, is een groen strikje aangebracht. Een kostbare driemaal gewonden keten ligt om den linkerpols, met de rechterhand houdt zij den rooden mantel vòòr zich, terwijl over den rechterpols een dubbel parelsnoer ligt. Zij draagt oorhangers ook met parelen. De achtergrond is donker.”—

Verschillende omstandigheden deden bij den heer Knuttel na het door hem ingestelde onderzoek, het vermoeden ontstaan, dat hij hier te doen had met het contereitsel van Geertruid Gerards dochter Meerman, het eerste kind van Mr. Gerard Fransse Meerman en Maria de Bye. Volgens de genealogieën echter, werd bedoelde Jonkvrouw in 1623 geboren, waaruit volgt dat zij in 1632, het jaar waarin dit schilderij ontstond, onmogelijk het voorkomen der afgebeelde jonge vrouw hebben kon. De onderzoeker slaagde er niet in een andere dame uit het geslacht Meerman te ontdekken, die hij met het portret kon vereenzelvigen. Evenmin was hij in staat vast te stellen, wie de schilder van dit knap stuk werk is geweest.

Hij bestrijdt echter de meer dan eens ten gehore gebrachte

LEIDSCHHE HOFJES.
HET PUIKJE UIT DE SCHILDERIJEN-VERZAMELING VAN
MEERMANSBORG; PORTRET EENER JONGE VROUW.

opinie, dat de H. van de handteekening, die er op voorkomt, Hals aanduiden zou. Vooral in de kleur ziet hij een oppervlakkige gelijkenis met werk den stichtschien meester Paulus Moreelse (1571-1638) met leerling van Michiel Jansz. Mierevelt. Van diens hand is het schilderij echter evenmin. De mogelijkheid bestaat dat de H. op een der zoons van Hals wijst waar er zonder twijfel invloed van den ouden Hals in de schildering van de oogen, de handen en de manchetten te bespeuren valt. Van den hiervoor vermelden meester van het palet, Michiel Jansz van Mierevelt, is ook werk aanwezig. Vier der portretten zijn van diens atelier in Delft afkomstig. Onder dit viertal bevindt zich de afbeelding van Gerrit Fransse Meerman (no. 1. van den catalogus) die van 1541-1609 leefde. Hij was de overgrootvader van den stichter van het hof, fungeerde als burgemeester en schout van Delft en werd, omdat hij handel in granen dreef, Corencoper genaamd. Een nadere beschouwing van dien zestiende-eeuwschen bewindhebber, doet het U aannemelijk voorkomen, dat men hem, van wege zijn gestrengheid, den bijnaam „Duivel van Delft” gegeven heeft.

De bezoeker, die Oud-Hollandsche schilderkunst weet te waardeeren, zal in deze collectie een waarde-vol bezit van het hof Meermansburg, ongetwijfeld een en ander van zijn gading vinden.

Met een bezoek aan het Hof van Pieter Loridan, gelegen aan de Oude Varkenmarkt, oudtijds het Zand geheeten, een breede zijstraat van het Noord-einde, dat met zijn grillig verloopende gevellijnen nog steeds een der meest karakteristieke gedeelten vormt van onze eeuwenoude stad, zou ik deze zwerftocht naar en door een keur van Leidsche hofjes willen besluiten. Reeds op een afstand trekt de sierlijk met smeedwerk bekroonde schoorsteen, die, zooals onze afb. op 239 aangeeft, midden uit het dak opstijgt, Uw aandacht. Het eenvoudige poortje draagt de stichtelijke inscriptie:

Ao. LORIDANS HOFIEN 1656
DIE RIJK IS VAN GELOOF EN EERLIJK VAN GEMOED
EN IN ZIJN OUDERDOM SCHROOMT VOOR DE ARRE-
MOET
WERD HIER AL WAER HIJ VREEMD VAN DESE
ZORGH VERLICHT
NU PIETER LORIDAN VOOR HEM DIT HOFIEN
STICHT.

Het hofje telt twaalf huisjes, die naar wensch van den stichter, bewoond moeten worden door twaalf paar getrouwde menschen „ledenmaten van de Waalsche Gereformeerde kerke, binnen dese stad (altijd vrienden voor vreemden te praefereeren)”. Zij staan aan drie zijden van een mooi licht hof; de vierde zijde wordt in beslag genomen door een open galerij, als product van bouwkunst mijns inziens meer eigenaardig dan wel mooi. Naar ik hoorde, stond in een hoek van dit hof eertijds een beeld van Piet Hein, met „gouwen” sjerp en een blauwe jas aan, van ons roemrijk verleden te getuigen. Of een andere nationale held nadien in het gemoed der hofbewoners zijn plaats heeft ingenomen, of dat de man, klein van naam maar groot van daden, in hun hart zijn eereplaats behouden heeft, is voor mij een onopgelost geheim gebleven.

W. H. DE ROOS.

„PALTROKMOLENS”.

VAN vele zijden hebben wij, naar aanleiding van ons artikel „Onze windmolentypen”, opmerkingen en mededeelingen ontvangen, wat ons ten zeerste verheugde, omdat er uit bleek dat de belangstelling in onze windmolens nog niet verdwenen is.

Voor de paltrok molen bleek de aandacht getrokken te hebben. Enkele onzer lezers meenden, dat onze verklaring van den eigenaardigen naam „paltrok molen” wel wat kort en onvolledig was. Wij schreven, dat hij zoo heette, „omdat zijn gedaante deed denken aan 't dusgenaamde korte bovenkleed van mannen, met slippers die onder den gordel wijd uitstaan, dat men vooral in de 14e en 15de eeuw droeg, en welke naam in de 16de eeuw en later werd overgedragen op een dergelijk kledingstuk van grooter afmetingen.” Nu wijzen ons eenige lezers, de heeren A. W. Francken te s'Gravenhage, en P. Groen te Groningen, op een eenigszins andere verklaring (de onze ontleenden wij aan het Woordenboek der Nederlandsche taal) die met de bovenstaande intusschen niet bepaald in strijd is en als een aanvulling ervan beschouwd kan worden.

Ze was ons niet onbekend, maar wij achtten haar niet geheel betrouwbaar. Intusschen willen wij ze onzen lezers niet onthouden, en kiezen daartoe de uitvoerigste mededeeling, die van den heer Francken, ontleend aan Zaanlandsche Jaarboekjes uit het midden der vorige eeuw; de heer Groen ontleende dergelijke gegevens aan „de Geschiedenis der Zaanlanden” door Jacob Honig Jzn. Jr., deel I.

„Men wil de herkomst dier benaming (n.l. „paltrokmolen”) in de kleeding van vroegeren tijd vinden. Onder de doopsgezinden, die in de 16de en 17de eeuw naar deze landen afkwamen, bevonden zich vele Elzassers. De kleeding van deze bestond uit een langen zwarten rok, tot onderen toegeknoopt, een bestikt wambuis, lange hangdas, wijde broek met franjes op de naden en dikke rolkousen, terwijl het hoofd door een ronden hoed met hoogen bol gedekt was. Die rok werd in de landstreek der lieden Pfaltzrok genoemd en vandaar de toepassing op genoemde molens, wier gedaante veel overeenkomst heeft met iemand in een aldus op den grond hangenden rok gekleed.”

De heer Groen voegt aan een dergelijke verklaring het volgende toe, dat wij gaarne plaatsen:

Waar U af en toe in Uw tijdschrift ook een plaatsje inruimt voor „folklore”, vindt U het misschien wel interessant, uit mijn verzameling dialectische liederen, in verband met bovenstaande, het volgende te ontvangen en te plaatsen 't Werd gezongen door de 4e generatie voor ons, dus omstreeks 1800 en vroeger.

Vele Doopsgezinde Immigranten kwamen uit de Paltz. Vandaar 't woord Paltrok = Pfaltzer rok, de zondagsche dracht der, om geloofsquesties, verdreven vluchtelingen naar deze streken (Groningen). De Duitsche reminiscenzen zijn hier en daar gemakkelijk in het lied te herkennen.

HET PALTROKKIEN.

2. En dou dat paltrokkien fertig was,
Fertig was,
Dou gunk hie en stunt ie, dou gunk ie en stunt ie
Bie Elske ien 't gras, bie Elske ien 't gras.
3. Zeg, Elske miener, zeg Elske miener,
Hoa zit er miener, mien paltrokkien?
4. Zel ik die ais zegg'n, hou hai die zit?
Hai is joa van unnern tot boov'n verknipt.
5. Is hai mie van unnern tot boov'n verknipt?
Din neem 'k hom en droag 'k hom
Noar Snieder Wip, noar Snieder Wap.
6. Zeg, Snieder Wip, zeg Snieder Wap,
Hestoe mie versneed'n, mien paltrokkien?
7. Heb ik die versneed'n dien paltrokkien?
Din zè'k dat wel doan hebb'n bie moaneschien.
8. Hestoe hom versneed'n bie moaneschien?
Din kinst hom weer goudmoak'n bij zunneschien.
9. Zol ik hom weer goudmoak'n bie zunneschien?
Din mos ja de duvel dien snieder zien.

Prof. Mr. H. van der Hoeven te Zundert wees ons op de verklaring in het Woordenboek der Nederlandsche taal, dat trouwens ook wij te hulp hadden geroepen. Daar wordt ook melding gemaakt van de twee soorten van zaagmolens: de bovenkruisers- (acht-of zeskant) die men — en dit verzuim-

den wij mede te deelen — ook *weldommekrachten* noemt, en die voornamelijk gebruikt worden voor 't zagen van lang en zwaar hout, benevens de paltrokmolens, die „van een ligt kaliber zijnde, alleen dienen tot het zagen van kort en ligt hout (zooals Krook in zijn Molenboek, blz. 124 vertelt).

* * *

Wij kunnen thans het volgende lijstje van nog bestaande paltrok-molens geven:

Te Amsterdam: „De Eenhoorn”, „de Luipaard” (wiekloos), „de Otter” (in verval).

Bij Haarlem (Zuider - Buitenspaarne): „de Eenhoorn”.

Bij Koog a/d Zaan: „De kleine poort” (een klein model gesloten paltrok, in verval; waarschijnlijk de eenige gesloten paltrokmolen in ons land; moge hij met rijkshulp behouden blijven).

Bij Westzaan: „De groote Sint Jacob”.

Bij Zaandam (oostzijde): „De gekroonde Poelenburg”.

„De held Jozua” en „de Pet”.

De nog bestaande paltrokmolens in de Zaanstreek zijn ons medegedeeld door de hh. P. Jz. Couwenhoven te Koog a d. Zaan en G. J. Honig te Koog-Zaandijk. De laatste had tevens vernomen, dat er nog paltrokmolens zijn te Delft, Dordrecht, Harlingen, Numansdorp en Rotterdam. Is dit inderdaad het geval? Wij gaan weldra op onderzoek uit, maar onze lezers kunnen dit onderzoek zeer vergemakkelijken.

Er schijnen ook paltrokmolens te Roelofarendsveen geweest te zijn. Zijn ze er nóg? Men bezie onze afbeeldingen op blz. 101—102 in 't nummer van 28 Febr. l.l. nog maar eens goed!

* * *

Méer dan één lezer noemde ons nog bestaande *open-of gesloten standerdmolens* die ons niet bekend waren. Ook naar volledigheid van dit lijstje streven wij, maar dit is een héél werk, dat geruimen tijd vraagt.

Wel meenen wij reeds nu te kunnen zeggen, dat paltrokmolens voornamelijk nog gevonden worden in Noord- en Zuid-Holland; in dezelfde provinciën zijn de standerdmolens een zeldzaamheid. Deze laatste schijnt men voornamelijk nog te vinden in Gelderland en Noord-Brabant, vermoedelijk ook in Limburg en Zeeuwsch-Vlaanderen. Maar wij wachten nog op meer gegevens!

Intusschen zullen wij in een der volgende nummers een volledige lijst van al de nog in de Zaanstreek en omgeving bestaande windmolens opnemen, die wij danken aan den heer P. Jz. Couwenhoven. Met het oog op de meestal typische namen dezer molens meenen wij dat plaatsing onzen lezers aangenaam zal zijn.

Foto C. Steenbergh.

LEIDSCHE HOFJES.
PIETER LORIDAN'S HOF.

WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR

DOOR

F. ST. MARS.

(Geautoriseerde vertaling van S. J. Barentz—Schönberg)

VII. DE PARASieten (Vervolg).

WEER kwamen zij bij een heg — dubbel, verward en stil. De mannetjes koekoek gleed langs die heg naar beneden en lokte den vijand, zoodat zij als een wolk te voorschijn kwamen — alle kleine vogels — en liet zich najagen over de heg en verder. Toen vloog Mrs. Koekoek langzaam naar omlaag, zocht een nest van een bastaard nachtegaal als te voren; maar het was niet als te voren, daar het pas voltooid was — het was ledig. Hier was een moeilijkheid. Haar ei, geplaatst in het midden van het nest, schitterde als een visch in de duisternis. Zelfs een bastaard nachtegaal — dat wist de koekoek — kon er niet toe gebracht worden te gelooven dat zij een ei had gelegd, als dit niet zoo was.

Er volgde een pauze gedurende welke de vogel op den rand van het nest zat na te denken, met haar kop op zij gebogen. Voorbij de naaste heg kwam het geluid van groot rumoer, waar Mr. Koekoek voor havik speelde voor een opgewonden menigte, en hierdoor wist mevrouw Koekoek, dat ze niet veel tijd had om handelend op te treden.

Een haastig, vruchteloos onderzoek deed haar geen ander nest van een bastaard nachtegaal vinden, en het geluid van klepperende vleugels bracht haar terug naar het eenige dat er was, in bevende haast. Snel als de gedachte had zij de voering van den bodem van het nest opgetild, haar ei eronder geschoven, en de voering weer gladgestreken en was weggevlogen als een duif, die opgejaagd werd, juist toen een klein, bruin bundeltje van een vogeltje snel kwam aanvliegen. Misschien was het de eigenaar van het nest, misschien ook niet. De Parasiet wachtte niet om zich te overtuigen. En dat was het begin van de tweede Parasiet baby.

De twee schurken vertrokken daarna naar een bosch om een verversching te gebruiken in den vorm van rupsen, die in sommige jaargetijden heel wat tijd vereischen eer men ze vindt. Nu echter kostte het geen moeite om een maaltijd te vinden. Rupsen hingen aan de bladeren, waren op de bladeren, erboven, eronder; en als men maar stil op een tak zat, kwamen ze langs kruipen en klommen langs iemands beenen. Het meest echter gingen zij door kelen naar beneden — want al de vogels uit de lucht schenen wel bijeen gekomen te zijn voor het feestmaal — dat scheen het doel te wezen, waarvoor rupsen geschapen waren.

Het was geen pretje voor de koekoeks dat een „schaduw met een krommen snavel” uit het Niets kwam aanglijden, door een verschrikten troep vinken heen schoot, en hier kwam op de parasieten, alsof zij magneten waren en hij de naald. Gedurende de volgende vijf minuten schoten de Parasieten van de eene plaats naar de andere alsof klappers aan hun staart waren vastgemaakt, schoten in en uit tusschen de verwarde twijgen van het woud, schreeuwend alsof zij telkens geslacht werden, en de sperwer — want dit was de schaduw — gaf de jacht in wanhoop op.

Twee dagen later kwamen de koekoeks — steeds noordwaarts werkend — naar een land met groote bosschen en kleine velden — een land, dat zoover een vreemde kon beoordeelen, alleen aan de fazanten behoorde en eenige jacht-opziensers, die de bedienden der fazanten waren. Een land, zwelgend in rust — een rust zooals alleen de Engelsche wildperken kennen — waar geen haviken waren, en ander ongedierte niet kan leven. Hier worstelde de stilte den heelen dag met het zingen van vogels en het kraaien der fazanten, en de Wet des Konings werd met een hoofdletter W. gespeld.

Misschien was het wel of misschien was het niet de groote, slaperige stilte van de plek, die de koekoeks bedroog; maar hoe het ook zij, zij werden verleid te gelooven dat geen gevaar hier kon wonen.

— Koekoek! Koekoek! kloklok!” riep de mannetjes koekoek.

En een mannetjes fazant, barstend van trots bij de pracht van zijn eigen metaalachtige, bronzen livrei, hief een groenen kop op uit het lange, weelderige gras, en zei:

— Klok, klok!”

Toen schoot de wijfjes koekoek naar omlaag, op de buitengewone wijze van zich onzichtbaar te maken, welke het erfdeel is der koekoeks, en zocht naar een nest. Zij vond ze — goudvink, vink, kwikstaartje, roodborstje, grocnling, en een dozijn andere, maar geen bastaard nachtegaal, geen enkele; en daar zij zelf geboren was in het nest van een bastaard nachtegaal, beantwoordde geen ander aan haar doel of aan de kleur harer eieren.

Doch in een storm is elke haven goed. Zij koos een nest in een doornboschje: het was voor haar een nieuw soort van nest. Zij verwijderde twee van de eieren, die zij erin vond, en legde het hare met haar snavel erin, en hoopte er het beste van. Toen keek zij op en het was alsof zij op de plek zelf dood zou vallen.

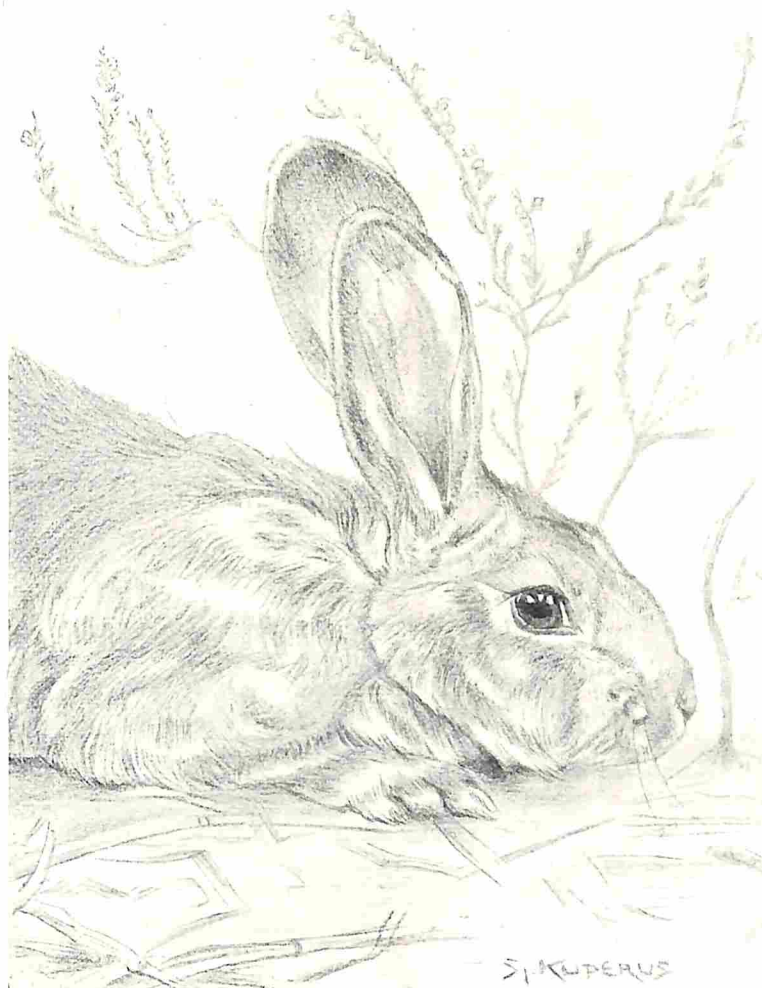
Precies tusschen twee reusachtige, klauwvormige doorns — op elk waarvan een gespietste kever zat — was een vogel — een gewone vogel. Dat opzichzelf geeft geen idee van hem, evenmin klonk het feit, dat hij kleiner was dan een lijster, zoo verschrikkelijk. Ook was hij mooi van kleur — rossig, en rose, wit en licht blauw. Maar zijn klauwen —

zijn klauwen en zijn snavel! Zij waren niet zoo gebogen gevormd om alleen insecten te vangen. Bovendien vertoonde hij een voortdurend dreigenden blik onder diepzwarte wenkbrauwen, een onheilspellende uitdrukking, die niet tot gemeenzaamheid uitlokte, en weinig hoop gaf op vriendschap.

De koekoek zei niets. Zij zat daar alleen en rilde; men kon haar zien rillen. En haar mannetje streek neer om te zien wat haar scheelde. Hij wachtte niet lang, dat mannetje. Hij wipt een blik . . . en vertrok heel snel, niet wenschend den dreigenden, stillen vogel op den tak te storen. Hij had blijkbaar al meer zoo een vogel gezien en dit was in zijn herinnering gebleven. Er was geen schaamte in dien koekoek — die is er trouwens nooit — want hij rustte niet voor hij over twee velden had gevlogen.

De vreemde vogel was een grauwe klauwier, en dat is slechts een andere naam voor ruzie. Misschien dacht hij wel dat de koekoek zijn eieren wegnam — wat ze trouwens ook deed. Hoe het ook zij, hij gaf een gil die de koekoek deed opspringen alsof een wesp haar had gestoken, en die nog een dreigende duivel deed verschijnen, blijkbaar zijn wijfje.

(Wordt vervolgd).

KONIJNTJE.

Naar de teekening van S. J. Kuperus.